

Rješenja testa za školsko natjecanje iz filozofije 2018.

Poštovane kolegice i kolege, nadamo se da će priložena rješenja s načinom bodovanja pomoći u ispravljanju testa. U pitanjima u kojima se traži nešto objasniti, obrazložiti ili protumačiti, navodimo samo bitne momente odgovora, a nastavnik treba prosuditi je li odgovor složen u adekvatnu cjelinu. Ako smo negdje previdjeli neki relevantan moment koji učenik navodi, to svakako treba uzeti u obzir i odgovarajuće vrednovati.

1. pitanje [2 boda]

Demokrit razlikuje dvije vrste spoznaje: mračnu i pravu spoznaju/mnijenje (doxa) ili vjerovanje i istinsku spoznaju. [1 bod] Mračnu spoznaju dobivamo opažanjem kojim dohvaćamo promjenjivu zbilju pojava, dok razumskom spoznajom dohvaćamo trajnu zbilju (atome) i prazninu. [1 bod] Demokrit (fr. 125): „Po mnijenju boja, po mnijenju slatko, po mnijenju gorko, a uistinu atomi i praznina.“

2. pitanje [3 boda]

Glavna teza sofistike glasi: „Čovjek je mjera svih stvari, onih koji jesu da jesu, a onih koji nisu da nisu“. [1 bod] Platon ovu Protagorinu tezu tumači u dijalogu *Teetet*: „Kako se nekome stvari čine, takve one za njega i jesu. Čini se ustvari znači osjeća, tako kako svatko osjeća, tako se svakome čini da jest“. [1 bod] Platon ironizira Protagorinu tezu, tvrdeći da, ukoliko je znanje ono što smo spoznali percepcijom, onda bi mjera svih stvari mogla biti svinja, pavijan ili neka druga životinja koja može opažati. Platon time sugerira da percepcija ne može biti izvor ljudskog znanja. [1 bod]

3. pitanje [4 boda]

Platon umjetnost razmatra u cjelini vlastite filozofije u kojoj razlikuje nematerijalne, vječne ideje i pojedinačna materijalna bića koja nastaju oponašanjem ideja. Umjetnost je oponašanje (mimezis) materijalnog, pojavnog svijeta, a ne ideja. [1 bod] Iz toga proizlazi ontološka inferiornost umjetničkog djela u odnosu na ideje, ali i pojedinačna prirodna bića. [1 bod] Umjetnost je i epistemološki inferiorna filozofiji/dijalektici kao istinskoj pojmovnoj spoznaji ideja. [1 bod] Umjetnost oponaša pojavnu zbilju pojedinačnih materijalno-osjetilnih predmeta, pojava. Ona podrazumijeva osjetilnost, pa joj je onemogućen pristup istini, spoznaji ideja. [1 bod]

4. pitanje [4 boda]

U svojoj prvoj filozofiji Aristotel, tražeći objašnjenje pojedinačne supstancije (bića), dolazi do spoznaje o četirima uzrocima – tvarnom (materijalnom), oblikotvornom (formalnom), djelatnom (uzroku kretanja) i svršnom (finalnom) uzroku. Npr. za hram ili boću materijalni uzrok je građa od koje je biće napravljeno (npr. kamen, drvo). [1 bod] Formalni uzrok je forma, odnosno bitno svojstvo bića, po kojem ono jest to što jest (npr. nacrt hrama, lik boće). [1 bod] Djelatni uzrok je ono što je proizvelo biće (npr. graditelj, izrađivač boća). [1 bod] Finalni uzrok ili svrha je ono poradi čega biće uopće postoji, koja je njegova svrha (npr. obavljanje religijskih obreda, igra i zabava). [1 bod]

5. pitanje [2 boda]

Epikurejska helenistička škola, nazvana po utemeljitelju Epikuru, zastupa hedonizam. [1 bod] Epikur uči da je dobro ono djelovanje koje rezultira ugodom (nasladom) i koje omogućava da se izbjegne bol. A u bezbolnom miru i bezbrižnosti sastoji se blaženstvo. Stoga nisu prihvatljive sve naslade, nego samo one koje odredi razum (razbor) koji ispituje razloge zbog kojih treba nešto birati ili izbjegavati. [1 bod]

6. pitanje [3 boda]

Filozofijom se ne bave bogovi, odnosno mudraci, a niti neznalice. [1 bod] Filozofija je ljubav prema mudrosti, stoga se ni bogovi ni mudraci ne bave filozofijom jer su već mudri i ne mogu čeznuti za mudrošću. [1 bod] Isto tako ni neznalice se ne bave filozofijom i ne čeznu da postanu mudri jer nisu plemenita karaktera, niti razboriti, a misle da jesu. Zbog toga što ne misle da oskudijevaju u mudrosti i ne čeznu za njom, jer misle da im i ne treba. [1 bod] (Platon, *Simpozij*, str. 108)

7. pitanje [3 boda]

Dobar dobrome ne može biti prijatelj, jer je kao dobar dovoljan sam sebi, samodostatan. [1 bod] Takvi niti ne cijene jedni druge, ne čeznu kad su odvojeni, jer su sebi dovoljni. Ako je dovoljan sebi onda ne treba ničega, a zbog toga ničemu nije privržen. Onaj koji ničemu/nikome nije privržen, nikoga ni ne voli. Onaj koji ne voli nije ni prijatelj. [1 bod] U takvom, dakle, odnosu nedostaje privrženost, a bez privrženosti nema ljubavi, dok bez ljubavi nema prijateljstva. [1 bod] (Platon, *Lisis*, str. 210)

8. pitanje [3 boda]

Aristotel razlikuje tri vrste prijateljstva s obzirom na predmete dostojne voljenja: prijateljstvo iz koristi, prijateljstvo iz užitka i prijateljstvo iz kreposti. [1 bod] Prijateljstva iz koristi i iz užitka su prijateljstva samo prema pripatku, zasnovana na nebitnom razlogu, dok je istinsko prijateljstvo samo prijateljstvo dobrih i sličnih prema kreposti. [1 bod] Kod prijateljstva prema pripatku voljena osoba se ne voli zbog toga što jest kakva jest, nego zato što pruža dobro ili užitak. Zato takva prijateljstva nisu trajna i postojana i lako se razvrgavaju, ako prijatelji ne ostanu isti. Korist nije postojana, nego se mijenja prema prigodi. Prijateljstva iz kreposti su postojana i traju sve dok su prijatelji dobri, jer je krepost postojana. [1 bod] (Aristotel, *Nikomahova etika*, str. 168-169)

9. pitanje [3 boda]

Aristotel tvrdi da i blažen čovjek treba imati prijatelja jer:

- a) ako mu pripadaju sva dobra, onda mu trebaju i prijatelji kao najveće od izvanjskih dobara (bit prijateljstva je činiti dobro, a ne ga primati, i ljepše je činiti dobro prijateljima nego tuđincima);
- b) besmisleno je od blažena čovjeka činiti samotnika, jer je čovjek po prirodi političko/društveno biće i po naravi je stvoren za zajednički život (bolje je provoditi dane s prijateljima i čestitim ljudima, nego s tuđincima i pukim namjernicima);
- c) blaženstvo je djelatnost, ono što postaje, a ne ono što se posjeduje kao kakva svojina; ono je u življenju i djelovanju (bolje je promatrati tuđe čine, nego vlastite, a djela dobrih ljudi koji su nam prijatelji su nam ugodna i rado ćemo ih izabrati za promatranje);
- d) treba vježbati krepost, blažen čovjek treba živjeti ugodno, a ugodnije je živjeti s drugim ljudima, ako su oni dobri i kreposni;
- e) zajednički je život ljudi zajedništvo riječi i misli, a ne kao među stokom u istoj ispaši;
- f) prijateljstvo je kvaliteta više, jedna od stvari vrijednih izbora (uz život sam po sebi jer je dobar i ugodan) i treba ga izabrati. (Aristotel, *Nikomahova etika*, str. 206-209)

[Bodovanje: 1 argument – 1 bod, 2 argumenta – 2 boda, 3 i više argumenata – 3 boda]

10. pitanje [3 boda]

Prava prijateljstva su vječna jer nastaju iz naravi, a narav se ne može promijeniti. [1 bod] Iz naravi se rađa osjećaj ljubavi i nesebične odanosti. Ljubav je prvi povod sklapanju prijateljstva i učvršćuje se primljenim dobroćinstvom i bližim općenjem, a zajedno rađaju zamjeran stupanj odanosti. [1 bod] Prijateljstva ne može biti bez kreposti. Krepost rađa i čuva prijateljstvo, koje je jednakost u ljubavi i sklonost iskazivanju dobroćinstava, prije nego zahtijevanju. Takvim časnim natjecanjem u činjenju dobroćinstava dobiva se i korist iz prijateljstva, dok iz ljubavi proizlazi užitak u prijateljstvu. Prijateljstvo ne može nastati iz puke koristi, oskudice ili potrebe. [1 bod] (Ciceron, *Lelije ili o prijateljstvu*, str. 12-14)